

ROLE OF STATE CURRENCY CREDIT POLICY IN ORGANIZING FOREIGN CREDIT RELATIONS

Gafurov Olimjon Ghalib's son

Named after Mirzo Ulugbek

Teacher of the Department of Finance and Credit of the National University of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11092914>

ARTICLE INFO

Received: 23th April 2024

Accepted: 29th April 2024

Online: 30th April 2024

KEYWORDS

Foreign exchange market, national currency, market rate, commercial banks, central bank, foreign trade, export-import.

ABSTRACT

The analysis of large-scale measures taken by the Central Bank to ensure the stability of the national currency in the country, the formation of the derivatives market and the stability of the national currency is considered. In our article, we outlined our opinion and recommendations on regulating the foreign exchange market in our economy and the stability of our national currency.

VALYUTA KREDIT MUNOSOBATLARINI TASHKIL ETISHDA DAVLATNING VALYUTA KREDIT SIYOSATI O'RN

G'afurov Olimjon G'olib o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi

O'zbekiston Milliy univeristeti Moliya va kredit kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11092914>

ARTICLE INFO

Received: 23th April 2024

Accepted: 29th April 2024

Online: 30th April 2024

KEYWORDS

Valyuta bozori, milliy valyuta, bozor kursi, tijorat banklari, markaziy bank, tashqi savdo, eksport-import.

ABSTRACT

Markaziy bank tomonidan mamlakatimizda milliy valyuta barqarorligini ta'minlash, derivativlar bozorini shakllantirish va milliy valyuta barqarorligini ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan keng ko'lamli chora-tadbirlar tahlili ko'rib chiqiladi. Maqolamizda o'z fikrimizni bildirdik va iqtisodiyotimizda valyuta bozorini tartibga solish va milliy valyutamiz barqarorligini ta'minlash bo'yicha tavsiyalar berildi.

Ma'lumki, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi"ning uchinchi yo'nalishi iqtisodiyotni liberallashtirishga qaratilgan. Milliy valyuta barqarorligini ta'minlash muhim vazifalardan biridir.

Mazkur Harakatlar strategiyasi doirasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyev tomonidan 2017 yil 2 sentyabrda imzolangan «Valyuta siyosatini liberallashtirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida»gi PF-5177-son farmoni tom ma'noda

mamlakatimiz pul-kredit tizimini isloh qilish va uni yanada liberallashtirishda huquqiy asos bo'lib xizmat qildi.¹

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining mazkur Farmoni, birinchi navbatda, valyutani tartibga solishning amaldagi tizimini tubdan isloh qilish, valyuta siyosatini liberallashtirish, tashqi savdoda barcha tadbirkorlik subyektlari uchun teng sharoitlar yaratishga qaratilgan. Shu bilan birga, Markaziy bank tomonidan o'sha valyuta bozorini tartibga solish, milliy valyutamiz barqarorligini ta'minlash borasida ko'p ishlar qilinishi kerak. Xususan, derivativ valyuta bozorini shakllantirish orqali milliy valyuta barqarorligiga qanday erishish mumkin?

Yuqorida sanab o'tilgan muammolar hozirda bizning valyutamizda hal etilmagan. Ushbu tadqiqot davomida o'rtaga tashlangan savollarga javob topishga harakat qildik.

Mavzuni o'rganish jarayonida bir qator xorijiy va mahalliy olimlarimiz tomonidan ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlarni o'rgandik. Masalan, Xatyushchenko o'z tadqiqotida valyuta bozorini liberallashtirish mamlakatning valyuta bozoridagi risklarni aniq oshiradi, shuning uchun moliyaviy bozorlardagi beqarorlik davrlarini engishga yordam berish uchun valyuta bozori ishtirokchilari Bank va Markaziy banki pul bozori vositalarini diversifikatsiya qilishlari kerakligini ta'kidladi. Valyuta cheklovlarini olib tashlash nafaqat transchegaraviy kapital oqimini osonlashtiradi va kengaytiradi, balki tashqi iqtisodiy sharoitlarning yomonlashuvi sharoitida milliy moliya bozorlarining zaifligini oshiradi.

Valyuta bozorining liberallashuvi mamlakat kapital bozoriga ta'sir qiladi. Bir tomondan, kapital operatsiyalari bo'yicha cheklovlarni olib tashlash mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirish va xorijiy investitsiyalar, shu jumladan nodavlat sektorga to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar hajmini oshirish orqali kapital oqimini osonlashtiradi. Liberallashtirishning ijobiy ta'sirini davom etayotgan "dollarizatsiya" jarayoni bilan ham izohlash mumkin, bu esa, o'z navbatida, milliy valyutaning mustahkamlanishi va kapital oqimining o'sishidan dalolat beradi.

To'xliiev fikricha valyuta bozorining liberallashuvi mamlakatning xalqaro imidjidagi muhim voqeadir. Ammo ular xorijdan emissiya va pul o'tkazmalari kabi qattiq nazorat qilinmasa, iqtisodiyotning real o'sishi va muomaladagi pul miqdori muqarrar ravishda inflyatsiyaga olib keladi, bu esa doimo o'sish sur'atlari orasidagi farq sifatida namoyon bo'ladi.²

Moliya-iqtisodiy va pul-kredit siyosati davlatining asosiy strategik maqsadi tashqi iqtisodiy faoliyatni erkinlashtirish va ichki valyuta bozorini kengaytirish orqali milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb etishdan iborat.

Valyuta bozoridagi yetakchi xorijiy valyutalarga nisbatan so'mning ayirboshlash kursini belgilashda bozor mexanizmlariga tayanish ham valyuta kursi o'zgarishining kuchayishiga olib kelishi mumkin, chunki bu valyuta bozorini liberallashtirish siyosatiga to'liq mos keladi. sektor. Bu Markaziy bankdan valyuta kurslarining keskin o'zgarishiga yo'l qo'ymaslik va bu maqsadlar uchun yetarli valyuta aktivlarini ta'minlash maqsadida valyuta bozoridagi talab va taklifga ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lishini talab qiladi.

¹ <https://lex.uz/docs/-3326421>

² Tokhliev N., (2018) Iqtisodiyotni erkinlashtirish nima beradi va kimga?

O'zbekistonlik iqtisodchi tahlilchi Yusupovning mamlakat valyuta bozorini liberallashtirishning afzalliklariga bag'ishlangan maqolasida valyuta bozorini liberallashtirish hisobiga valyuta kursi pasaysa, eksport hajmi oshishi hisobiga iqtisodiy o'sish sur'ati oshib, ishsizlik kamayishi aytiladi. Ba'zi iqtisodiy nazariyalarga ko'ra, hatto inflyatsiya qisqa muddatda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi mumkinligi qayd etilgan.³

Maqola yozish jarayonida iqtisodiy va statistik tahlil, statistik ma'lumotlarni guruhlash, qiyosiy tahlil, tanlab kuzatish, kabi usullardan keng foydalaniladi. Maqola yozish doirasida xorijiy va o'zbekistonlik olimlar tomonidan pul-kredit siyosati sohasida amalga oshirilgan ishlar tahlili o'tkazildi va shu asosda xulosa va tavsiyalarimiz shakllantirildi.

Fyuchers bozorining asosiy ishtirokchilari tijorat banklari, tashqi savdo kompaniyalari, valyuta va fond birjalari, brokerlik firmalaridir. Valyuta operatsiyalarining turlari: forvard, svop, opsiya, fyuchers va boshqalar. Forvard va svop operatsiyalari asosan tijorat banklari tomonidan, opsiya va fyucherslar esa asosan birja segmentida amalga oshiriladi.

Muddatli valyuta operatsiyalari bir qator xususiyatlarga ega, xususan:

- Tranzaksiyani tuzish va amalga oshirish o'rtasida vaqt oralig'i mavjud;
- Muddati, stavkasi va miqdori savdo vaqtida belgilanadi, ammo muddat tugashidan oldin hisobvaraqlarga hech qanday summa tushmaydi.⁴

Har qanday davlat iqtisodiyotining yuksalishi, mamlakatda narxlar barqarorligini ta'minlash, shuningdek, makroiqtisodiy rivojlanishning ko'plab ko'rsatkichlari bevosita milliy valyuta barqarorligi bilan bog'liq. O'zbekiston Respublikasida rivojlangan bozor iqtisodiyotini yaratish maqsadida iqtisodiyotni liberallashtirish va islohotlarni chuqurlashtirish sohasida belgilangan vazifalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi ko'p jihatdan milliy valyuta – so'm kursining izchil barqarorligi va mustahkamlanishi darajasiga bog'liq.

Fyuchers bozorining shakllanishini puxta o'rganish natijalari iqtisodchilarga ushbu vaziyat bo'yicha qaror qabul qilish, shuningdek, iqtisodiy o'sishga erishish, milliy valyuta barqarorligini ta'minlash, eksportni rag'batlantirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va shu orqali milliy ishlab chiqarishni rivojlantirishga yordam beradi.

Tadqiqotimizning amaliy ahamiyati shundaki, respublikamiz iqtisodiy rivojlanishining hozirgi bosqichida valyuta va banklararo bozorlarda valyuta operatsiyalarini amaliyotda qo'llash ushbu mexanizmni takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Eng kichik kvadratlar usulining eng asosiy qulayligi quyidagilardan iborat:

- ✓ Tushunarli va hisoblash oson;
- ✓ Hisob-kitoblar juda tez.

Biroq, bu usuldan foydalanganda ehtiyot bo'lish kerak, chunki eng kichik kvadratlar usulini qo'llashda modellash xatolari tufayli ko'rsatkichlarning sifati kerakli maqsadga olib kelmaydi. Umuman olganda, bu usulni quyidagicha yozish mumkin:

$$Y_t = a_0 + a_1X_{1t} + \dots + a_nX_{nt}$$

Bu yerga:

a_0 va $a_{1...n}$ - doimiy, ya'ni. koeffitsientlar;

³ <https://daryo.uz/2017/07/16/yuliy-yusupov-biz-valyuta-bozori-liberallashtirishining-birinchi-qadamlarini-kuzatmoqdamiz>

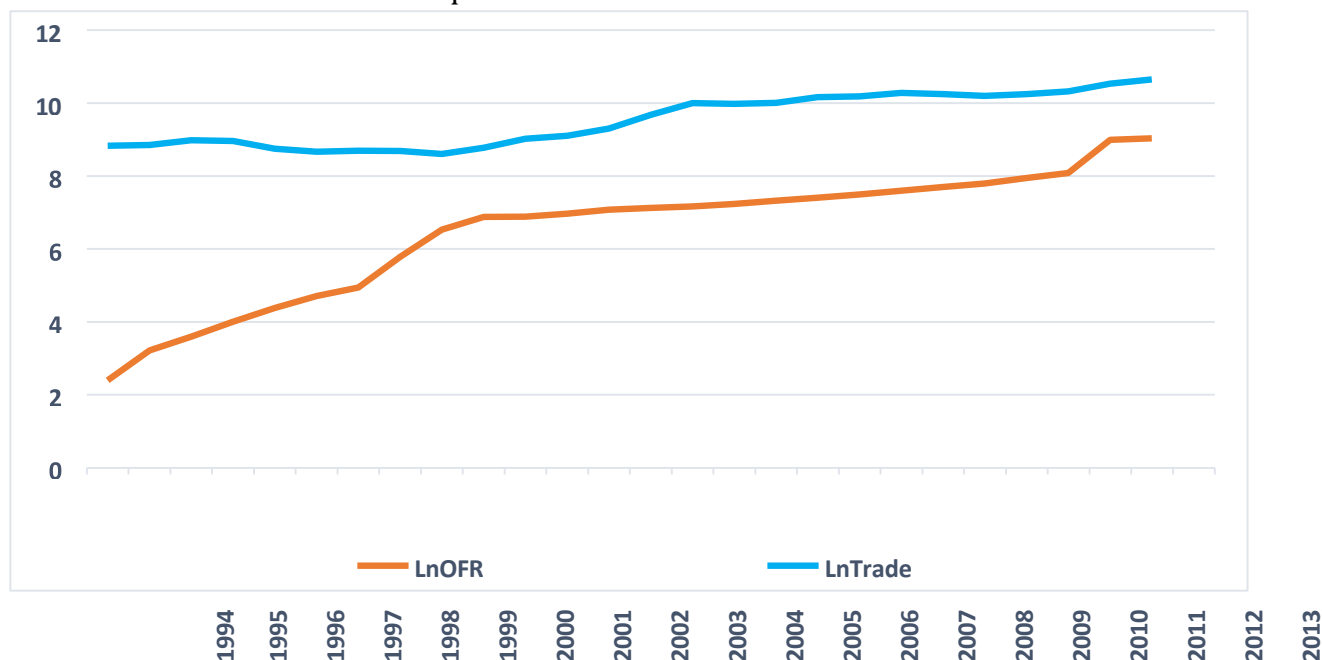
⁴ <https://tabtrader.com/ru/academy/articles/what-are-futures-markets?>

Y_t - mavzu o'zgaruvchisi;

$X_{1...n}$ – mustaqil o'zgaruvchi har qanday qiymatni qabul qilishi mumkin ⁵

Maqolamizda O'zbekistonning yetakchi 5 ta tashqi savdo hamkorlari tahlil qilingan. Bular Xitoy, Rossiya, Qozog'iston, Koreya va Turkiya.

Dunyodagi tadqiqotchilarning aksariyati yuqoridagi modeldan foydalangan holda tadqiqot olib borishgan. Bu model har bir mamlakatda ularning valyuta kurslarining o'zgarishi, YaIM va narxlarning o'zgarishi mamlakatimiz tomonidan ularga amalga oshirilayotgan eksport va import hajmiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi. Yuqoridagi modelimizni har bir davlat uchun alohida tuzamiz va tahlil qilamiz.

Rasm 1. Bu 1994-2019 yillar O'zbekiston respublikasi xorijiy savdo rasmiy kurs dinamikasi, Ln.⁶

Bugungi kunda mamlakatimizning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi, tashqi savdo aylanmasining ortib borayotgani, xorijiy sarmoya va mablag'lardan keng foydalanilayotgani, iqtisodiyotning dollarlashuv darajasining oshib borayotgani iqtisodiyotning valyuta risklariga nisbatan sezgirlikni oshirmoqda.

Chet el valyutalari kursining milliy valyutaga nisbatan tebranishining eksport-import faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalarning moliyaviy faoliyatiga ta'siri, ularning daromadlari va xarajatlari, valyuta majburiyatlari bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moliyaviy ahvolidan xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasida fyuchers bozori shakllanmaganligi va potentsial ishtirokchilar importer va eksportchilar bo'lganligi sababli, milliy valyuta kursining mamlakat eksport salohiyatiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz. Biz Ushbu bo'limda to'plangan ma'lumotlar asosida tahlil qiling.

⁵ <https://scienceforum.ru/2016/article/2016020573?>

⁶ https://www.stat.uz/uploads/docs/tashqisavdo_press_uzb.pdf?

Tahlil 1996-2019 yillardagi yillik ma'lumotlarga asoslanadi. Shuningdek, eng yirik tashqi savdo davlatlarining mamlakatimiz tashqi savdo salohiyatiga ta'sirini o'rganamiz.

Yuqoridagi rasmda tashqi savdo hajmi va mamlakatimizning 1994-2019 yillardagi rasmiy valyuta kursi dinamikasi ko'rsatilgan.

Shu munosabat bilan aytish mumkinki, valyuta kursining devalvatsiyasi mamlakat tashqi savdo aylanmasining ham o'sishiga olib keldi. Buni chuqurroq tahlil qilish uchun biz kompyuter dasturida yuqoridagi shartlarning ballarini regressiya qilishni ko'rib chiqamiz

Bugungi kunda mamlakatimizning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi kuchayib borayotgani, tashqi savdo aylanmasining ortib borayotgani, xorijiy sarmoya va mablag'larning keng qo'llanilishi, iqtisodiyotda dollarlashuv darajasining ortib borayotgani iqtisodiyotning valyuta risklariga nisbatan sezgirligini oshirmoqda.

Valyuta kurslarining milliy valyutaga nisbatan tebranishining eksport-import faoliyatini amalga oshiruvchi korxonalarning moliyaviy faoliyatiga, ularning daromadlari va xarajatlariga, ayniqsa, valyuta majburiyatlari bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holatiga ta'siri.

O'zbekiston Respublikasida fyuchers bozori shakllanmaganligi va potentsial ishtirokchilar importer va eksport qiluvchilar bo'lganligi sababli, milliy valyuta kursining mamlakat eksport salohiyatiga ta'sirini ekonometrik tahlil qilish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Biz ushbu bo'limda to'plangan ma'lumotlar asosida tahlil qilamiz.

Tahlil 1996-2019 yillardagi yillik ma'lumotlarga asoslanadi. Shuningdek, asosiy tashqi savdo davlatlarining mamlakatimiz tashqi savdo salohiyatiga ta'sirini o'rganamiz.

Yuqoridagi rasmda tashqi savdo hajmi va mamlakatimizning 1994-2019 yillardagi rasmiy valyuta kursi dinamikasi ko'rsatilgan.

Shu munosabat bilan aytish mumkinki, valyuta kursining devalvatsiyasi mamlakat tashqi savdo aylanmasining ham o'sishiga olib keldi. Buni chuqurroq tahlil qilish uchun biz kompyuter dasturida yuqorida sanab o'tilgan holatlarning ko'rsatkichlarining regressiyasini ko'rib chiqamiz.

1-jadval. Hamkor mamlakatlar yalpi ichki mahsulotining O'zbekiston Respublikasining hamkor davlatlar bilan tashqi savdosiga ta'siri.⁷

№	Mamlakatlar	R 2	P qiymat	F statistika
1	Xitoy	0,9186	0,005	0.000
2	Rossiya	0,5186	0,013	0,002
3	Qozog'iston	0,9531	0.000	0.000
4	Koreya	0,6677	0,001	0.000
5	Turkiya	0,7693	0,506	0,285

Yuqoridagi natijani quyidagicha tahlil qilamiz. Xitoyni ko'rib chiqsak, biz birinchi navbatda R kvadratini baholaymiz va u 91 foizli juda kuchli korrelyatsiyaga ega, ya'ni determinatsiya koeffitsienti 91 foizni tashkil etadi, bu ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlik juda

⁷ https://stat.uz/images/uploads/reliz2021/tashqi-savdo_sentabr_201022_uzb.pdf?

kuchli ekanligini anglatadi. Bu shuni anglatadiki, namuna aholining 91 foizini ham qamrab olgan.

Bizning ikkinchi koeffitsientimiz P qiymati bo'lib, u o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatlarning muhimligini ko'rsatadi. Umuman olganda, bu koeffitsient 0,05 dan kam bo'lsa, korrelyatsiyani muhim deb hisoblashimiz mumkin. Bizning tenglamamizda bu koeffitsient 0,005 dan kam. (Turkiyadan tashqari) ya'ni. o'zgaruvchilarimiz orasidagi bog'liqlik statistik ahamiyatga ega.

Uchinchi koeffitsientimiz F , bu o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatlarning ehtimolini ko'rsatadigan statistik ko'rsatkichdir. Agar bu koeffitsient odatda 0,05 dan kam bo'lsa, regressiya tenglamasini ijobiy deb hisoblash mumkin. Olingan F statistikasi 0,000 dan kam. Bu bizning tenglamalarimiz o'zaro ta'sir qilish ehtimoli ko'proq ekanligini anglatadi.

Qolgan mamlakatlarga kelsak, Rossiya, Qozog'iston va Koreya ham ulanish me'yorida, ehtimollik yuqori va aloqa muhim.

Turkiya yalpi ichki mahsuloti mamlakatimiz tashqi savdosi bilan kuchli bog'liq ($R^2 > 0,7$) va qolgan natijalar salbiy, ya'ni 0,05 dan katta

Jadval 2. Ta'sir qilishdan almashish stavkalaridan. Bu O'zbekiston respublikasidan yoqilgan xorijiy savdo hamkor davlatlar bilan⁸

No	Mamlakatlar	R^2	P qiymat	F statistika
1	Xitoy	0,9186	0,002	0.000
2	Rossiya	0,5186	0,041	0,002
3	Qozog'iston	0,9531	0,005	0.000
4	Koreya	0,6677	0,009	0.000
5	Turkiya	0,7693	0,149	0,285

Xitoy va Qozog'iston valyutalarining kursi juda kuchli ($R^2 > 0,9$) va qolgan natijalar ijobiydir. Ularning orasidagi aloqa muhim va yuqori ehtimollikdir.

Rossiya va Koreya valyutalari kursi bilan mamlakatimiz tashqi savdosi o'rtasidagi bog'liqlik sezilarli ($R^2 > 0,5$), ehtimollik yuqori va korrelyatsiya sezilarli. Ya'ni, natijalar asosida $0,5 < R^2 < 0,7$, $P < 0,05$ va $F < 0,05$.

Turk valyutasiga nisbatan kurs kuchli ($R^2 > 0,7$) va qolgan natijalar salbiy ($P > 0,05$ va $F > 0,05$).

Xulosa qilib aytish mumkinki, Turkiyaning xorijiy valyutalariga kursning mamlakatimiz tashqi savdosiga ta'siri unchalik katta bo'lmagan.

Yuqorida tilga olingan ekonometrik tahlillarni muhokama qilsak, birinchi navbatda. regressiya tenglamalarini tuzing. Hamkor mamlakatlarning yalpi ichki mahsuloti, valyuta kurslari va nisbiy narxlarining mamlakat tashqi savdosiga ta'sirini ko'rib chiqamiz. Quyidagi jadvalda regressiya tenglamalari keltirilgan.

⁸<https://stat.uz/images/uploads/reliz2021/presreliztashqisavdo2022023uz.pdf?ssp=1&darkschemeovr=1&setlang=ru&cc=US&safesearch=moderate>

1. Xitoyning yalpi ichki mahsuloti o'sishi tashqi savdomizni, ya'ni eksport va importni bir birlikka, ya'ni Xitoy yalpi ichki mahsulotining o'sishi tashqi savdomizni 2,09 birlikka oshiradi. Real kursning ham ijobiy ta'siri borligini ko'rishimiz mumkin. Ya'ni valyuta kursining devalvatsiyasi Xitoy yuaniga nisbatan tashqi savdomizni oshiradi. Nisbiy narxlar ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda, ya'ni Xitoy mahsulotlari narxining oshishi mahsulotimizga bo'lgan talabning oshishiga, demak, tashqi savdo hajmining oshishiga olib keladi.

2. Rossiya Federatsiyasi yalpi ichki mahsulotining o'sishi tashqi savdo ulushini bir birlikka oshiradi, ya'ni Rossiya yalpi ichki mahsulotining o'sishi eksportimizni 0,64 birlikka oshiradi. Real kursning ham ijobiy ta'siri borligini ko'rishimiz mumkin. Boshqacha aytganda, valyuta kursining devalvatsiyasi Rossiya rubliga nisbatan tashqi savdomizni oshiradi. Nisbiy narxlarning ta'siri ahamiyatsiz.

Jadval 3. Regressiya tenglamalar asoslangan omillar ta'sir qilish hajmidan xorijiy savdo O'zbekiston Respublikasi hamkor⁹ davlatlar bilan

No	Mamlakatlar	Regressiya tenglamalar
1	Xitoy	$\ln X = -17,93 + 2,09Y_f + 0,82RER + 0,73P$
2	Rossiya	$\ln X = 3,30 + 0,64Y_f + 0,10RER - 1,80P$
3	Qozog'iston	$\ln X = -15,82 + 1,95Y_f + 4,40RER - 4,87P$
4	Koreya	$\ln X = -7,91 + 2,02Y_f - 0,65RER - 0,11P$
5	Turkiya	$\ln X = -11,72 + 0,19Y_f + 2,78RER - 2,25P$

Qozog'iston nuqtai nazaridan Qozog'iston davlati yalpi ichki mahsulotining o'sishi tashqi savdomizni bir birlikka, ya'ni Qozog'iston yalpi ichki mahsulotining o'sishi tashqi savdomizni 1,95 birlikka oshiradi. Real kursning ham ijobiy ta'siri borligini ko'rishimiz mumkin. Boshqacha aytganda, valyuta kursining qadrsizlanishi Qozog'iston valyutasiga eksportimiz hajmini oshiradi, bu esa o'z navbatida tashqi savdo aylanmasini oshiradi. Nisbiy narxlarning ta'siri ahamiyatsiz.

Koreya hukumati ma'lumotlariga ko'ra, Koreya davlati yalpi ichki mahsulotining o'sishi tashqi savdo hajmini bir birlikka, ya'ni Koreya yalpi ichki mahsulotining o'sishi tashqi savdo hajmini 2,02 birlikka oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, Koreya yalpi ichki mahsulotining o'sishi mamlakatimiz eksportining kamayishiga olib keldi (1,81 dona). Real ayirboshlash kursi eksport hajmining biroz oshishiga olib kelgan bo'lsa-da, importning sezilarli darajada qisqarishiga olib keldi. Natijada tashqi savdo hajmiga salbiy ta'sir ko'rsatayotganini ko'rishimiz mumkin. Boshqacha aytganda, valyuta kursining oshishi, qayta baholanishi Koreya valyutasiga nisbatan importimiz hajmini kamaytirib, tashqi savdo hajmining pasayishiga olib keldi. Xuddi shunday, nisbiy narxlarning ta'siri ham ahamiyatsiz bo'ldi, ya'ni Koreya hukumati tomonidan mahsulotlar narxining oshishi mahsulotimizga bo'lgan talabni kamaytiradi.

Turkiyaning Turkiyadagi YaIM o'sishi eksportimizni 0,48 birlik oshirdi, importimiz esa 0,27 birlik kamaydi. Natijada tashqi savdomizning ortishi, ya'ni Turkiya yalpi ichki mahsulotining bir birlik ortishi tashqi savdomizni 0,19 birlikka oshiradi. Shu bilan birga eksportimiz ko'paydi, importimiz qisqardi. Real kursning ham ijobiy ta'siri borligini ko'rishimiz

⁹ <https://fayllar.org/ekonometrika--bu--matematika-iqtisodiyot-va-statistika-sintezi.html?>

mumkin. Boshqacha aytganda, kursning qadrsizlanishi turk valyutasiga eksportimizni oshiradi. Nisbiy narxlarning ta'siri ahamiyatsiz.

Tahlillarimiz va natijalarimiz shuni ko'rsatmoqdaki, tashqi aloqalarimizni, ayniqsa, tashqi savdo-sotiqimizni rivojlantirish uchun kuchli tahlilimizni kuchaytirishimiz kerak bo'ladi. Valyuta kursining o'zgarishini tahlil qilish har kuni amalga oshirilishi kerak. Valyuta kursining tashqi savdoga ta'siri ba'zi davlatlar uchun ijobiy, ba'zi mamlakatlar uchun salbiy ta'sir ko'rsatayotganiga guvoh bo'ldik. Devalvatsiya eksportni oshirgani uchun ham davlatga zarar yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, hamkor davlatlarning iqtisodiyoti muntazam tahlil va o'rganilishi kerak.

Valyuta bozori atamasining rivojlanishini rag'batlantirishning muhim jihati bozorni axborot bilan ta'minlashdan iborat. Bir qator yetakchi olimlarning hisob-kitoblariga ko'ra, bozor atamasining axborot shaffofligi yo'qligi uning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omil hisoblanadi. Valyuta bozorining axborot shaffofligini oshirish siyosatining asosiy yo'nalishlari moliya qonunchiligiga bo'lajak o'zgartirishlar to'g'risidagi ma'lumotlarni tezkorlik bilan oshkor etish, derivativlar bozorini davlat tomonidan tartibga solishning dolzarb ustuvor yo'nalishlari bo'yicha siyosiy materiallarni muntazam nashr etish, shuningdek, statistik ma'lumotlardan iborat. valyuta bozorining asosiy segmentlari. borishdir.

Fyuchers bozorini davlat tomonidan tartibga solishning samarali vositasi davlat organlarining derivativlar bozoridagi savdoda bevosita ishtirok etishidir. Bunday operatsiyalar bozorni qisqa muddatli tartibga solish muammolarini samarali hal qilish, kotirovkalarning tebranishlarini yumshatish, bozor likvidligini ta'minlash, valyuta bozoridagi mavjud vaziyatga ta'sir ko'rsatish imkonini beradi.¹⁰

Valyuta bozori tuzilmasini ishlab chiqish va amalga oshirishda Markaziy bank tomonidan qo'llaniladigan barcha, huquqiy, iqtisodiy va siyosiy munosabatlarning tartiblari, usullari va vositalari hamda mexanizmlari pul-kredit siyosatining yig'indisidir.

Valyuta siyosatining quroli bo'lgan valyuta rejimi va valyuta siyosatini samarali tanlash uning boshqa vositalari (devalvatsiya, revalvatsiya, intervensiya, diversifikatsiya, valyuta cheklovlari, valyuta nazorati va boshqalar) samaradorligini belgilaydi.

O'zbekistonda pul-kredit siyosatini uzoq muddatli rivojlantirish konsepsiyasi (2017-2021 yillar) va "Yo'l xaritasi"ni ishlab chiqishda¹¹:

a) Erkin valyuta kursi rejimiga o'tish bo'yicha aniq maqsadli chora-tadbirlarni belgilash;
b) Valyuta operatsiyalari uchun kengaytirilgan va takomillashtirilgan infratuzilmani yaratish;

v) Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning o'z valyuta aktivlaridan mamlakat ichida va undan tashqarida erkin foydalanish huquqini to'liq amalga oshirish;

d) Pul-kredit va pul-kredit siyosati vositalarining aloqa kanallarini takomillashtirish;

Mening fikrimcha, pul-kredit siyosatining makroiqtisodiyotga ta'sirini o'rganishning Mandell-Fleming modeli nisbatan ustuvor hisoblanadi. Mazkur model ko'plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar amaliyotida keng qo'llanilayotganini inobatga olib, unda

¹⁰ <https://arxiv.uz/ru/documents/slaydlar/iqtisodiyot/bozor-iqtisodiyotini-tartibga-solishda-davlatning-iqtisodiy-rol?>

¹¹ <https://cbu.uz/uz/monetary-policy/concept/>

belgilangan yondashuvlardan mamlakat pul-kredit siyosati metodologiyasini takomillashtirishda ijodiy foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytish mumkinki, iqtisodiyotda pul talab va taklifini muvozanatlash pul-kredit siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bunday muvozanatga erishish pul-kredit vositalarining turi, shakli, soni, ko'lam va samaradorligi bilan bevosita bog'liqdir.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi 07.02.2017 yildagi PF-4947-son Farmoni,
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Valyuta siyosatini liberallashtirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida»gi 02.09.2017 yildagi PF-5177-son
3. Khatyushchenko G.V., (2017) Rossiya valyuta bozorini tartibga solishni liberallashtirish sharoitida uning shakllanishi va rivojlanishining asosiy bosqichlari Moliyaviy tadqiqotlar. № 14. 2007 yil
4. Terentyeva O.I., (2008) Rossiya valyuta bozorini liberallashtirish va rublning erkin konvertatsiya qilinishining kapital va investitsiyalar harakatiga ta'siri, jurnalning ilmiy maqolasi № 7 (295) 5-9-betlar.
5. Tokhliev N., (2018) Iqtisodiyotni erkinlashtirish nima beradi va kimga? Maqola. <http://21asr.uz/post/iqtisodiyotni-liberallashtirish-kimga-nima-beradi>
6. Ernazarov N., Qodirova D., (2017) Valyuta bozorini liberallashtirish zarurati. bozor dan O'zbekiston, ed. "ilmiy maqola" pp 260-265 <https://elibrary.ru/item.asp?id=29382234>
7. Bekmurodov A.Sh., Djumaev N.X., (2019) " UzBridge " elektron jurnali.I – 2019, 1-bet. o'n bir.
8. Vahobov A., Djumaev N., Burxanov U. (2003) Xalqaro moliyaviy munosabatlar. Darslik. - T.: " Akula ", 58 b.
9. Rasulov TS (2007) Nazariy mablag'lar dan valyuta kommunikatsiyalar. - T.: "Moliya", 316 bet.
10. Xoshimov E.A., Djumaeva S.X. (2012) Rivojlanish tendentsiyalarini tahlil qilish va prognozlash jahon moliya va valyuta tizimi // "Xalqaro iqtisodiy rivojlanishni tahlil qilish va prognozlashning metodologik masalalari" ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. - Toshkent, - B.215– 219.
11. Mamadiyarov Z., Azlarova A., Norov A., Maxmudova M., Bazarova N (2020) Covid 19 ning bank muassasalariga "tashriflari" - kecha, bugun va ertaga - . Evropa molekulyar va klinik tibbiyot jurnali. ISSN 2515-8260. EJMCM 7-jild 02-son 2020 yil 6179-6188-betlar - Scopus.
12. Toymuhamedov I., Azlarova A., Norov A., Abduraxmanova M., Yudasheva S. (2021) Psixologiya va tarbiya. Mamlakat: AQSh. ISSN: 0033-3077 CiteScore - 0,2, QUARTILE - 4-chorak, Muammo (2021) 58(2): Sahifalar 7114-7119. - Scopus qamrov yillari: dan 1973–1975, 1979,1994, 1996–2021.
13. Ochilov, B., Hoshimov, J., & Butayev, J. (2024). IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA MAMLAKAT INVESTITSION JOZIBADORLIGI: NAZARIYA VA AMALIYOT (Monografiya).

14. Шомуродов Р. Актуальные вопросы совершенствования денежно-кредитной политики на основе инновационных идей // Экономика и инновационные технологии. – 2016. – №. 1. – С. 13-20.
15. Хошимов, Ж. Р., Б. Б. Очилов, and С. С. Наримонов. "ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОЛИТИКА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА." (2024).
16. Shomurodov R. THEORETICAL AND METHODOLOGIC ISSUES OF REGULATING OF THE DEMAND FOR MONEY // International Finance and Accounting. – 2018. – Т. 2018. – №. 3. – С. 32.